

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

11 листопада 2014 року

м. Київ

Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України
у складі:

головуючого Кривенка В.В.,
суддів: Гришів М.І., Гусака М.Б., Коротких О.А., Кривенди О.В.,
Маринченка В.Л., Панталієнка П.В., Прокопенка О.Б., Самсіна І.Л.,
Терлецького О.О.,

при секретарі судового засідання Ключник А.Ю..

за участю представників: Державної виконавчої служби України (далі – ДВС) та відділу державної виконавчої служби Новоград-Волинського міськрайонного управління юстиції Житомирської області (далі – відділ ДВС) – Єжова М.В., Невмержицького О.О., Карашук К.Л., Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) – Нікулової І.В., –

розглянувши у відкритому судовому засіданні справу за позовом Рибак Василини Остапівни до управління ПФУ в Новоград-Волинському районі Житомирської області (правонаступник – управління ПФУ в м. Новограді-Волинському та Новоград-Волинському районі Житомирської області; далі – управління ПФУ) про визнання протиправними дій та зобов'язання вчинити дії.

встановила:

У квітні 2011 року Рибак В.О. звернулася до суду з позовом, у якому просила визнати протиправною бездіяльність управління ПФУ щодо неперерахування їй як особі, яка має правовий статус дитини війни, доплати (підвищення) до пенсії, передбаченої Законом України від 18 листопада 2004 року № 2195-IV «Про соціальний захист дітей війни» (далі – Закон № 2195-IV), у розмірі 30 відсотків мінімальної пенсії за віком та зобов'язати відповідача нарахувати й виплатити таку соціальну допомогу, заборгованість за якою з 1 січня 2008 року по день звернення до суду склала 4290 грн 90 коп.

Новоград-Волинський міськрайонний суд Житомирської області постановою від 30 травня 2011 року, залишеною без змін ухвалою Житомирського апеляційного адміністративного суду від 30 січня 2012 року, позов задовольнив частково: визнав протиправною відмову управління ПФУ щодо виплати Рибак В.О. щомісячної соціальної допомоги у розмірі 30 відсотків мінімальної пенсії за віком за період з 11 жовтня 2010 року по 11 квітня 2011 року; зобов'язав управління ПФУ здійснити нарахування та провести виплату Рибак В.О. щомісячної соціальної допомоги у розмірі 30 відсотків мінімальної пенсії за віком, визначеної частиною першою статті 28 Закону України від 9 липня 2003 року № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (далі – Закон № 1058-IV), за період з 11 жовтня 2010 року по 11 квітня 2011 року;

постановив стягнути із Державного бюджету України на користь Рибак В.О. судові витрати у розмірі 3 грн 40 коп.

10 грудня 2013 року відділ ДВС відкрив виконавче провадження з виконання виконавчого листа, виданого на підставі постанови Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 30 травня 2011 року.

У січні 2014 року відділ ДВС у порядку, встановленому статтею 263 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС), звернувся до суду із заявою про зміну порядку і способу виконання постанови Новоград-Волинського міськрайонного суду Житомирської області від 30 травня 2011 року.

Новоград-Волинський міськрайонний суд Житомирської області ухвалою від 23 січня 2014 року заяву відділу ДВС задовольнив та постановив: замінити спосіб і порядок виконання постанови від 30 травня 2011 року із зобов'язання управління ПФУ здійснити нарахування та провести виплату Рибак В.О. щомісячної соціальної допомоги у розмірі 30 відсотків мінімальної пенсії за віком, визначеної частиною першою статті 28 Закону № 1058-IV, за період з 11 жовтня 2010 року по 11 квітня 2011 року на стягнення з управління ПФУ на користь Рибак В.О. суми в розмірі 1042 грн 8 коп.

Житомирський апеляційний адміністративний суд ухвалою від 24 березня 2014 року ухвалу суду першої інстанції скасував, у задоволенні заяви відділу ДВС відмовив.

Вищий адміністративний суд України ухвалою від 22 травня 2014 року рішення апеляційного суду скасував, ухвалу суду першої інстанції залишив у силі.

Ухвалюючи таке рішення, суд касаційної інстанції дійшов висновку про наявність передбачених статтею 263 КАС підстав для зміни способу і порядку виконання постанови від 30 травня 2011 року та про можливість зміни способу і порядку виконання судового рішення шляхом зміни зобов'язання здійснити виплати на стягнення цих виплат.

У заяві про перегляд судових рішень Верховним Судом України управління ПФУ, посилаючись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, просить скасувати ухвалу Вищого адміністративного суду України від 22 травня 2014 року, справу направити на новий касаційний розгляд.

На обґрунтування заяви додано ухвалу Вищого адміністративного суду України від 12 лютого 2014 року (№ К-800/598/14), в якій цей суд вказав на те, що суд першої інстанції, задовольняючи заяву державного виконавця про зміну способу виконання рішення шляхом зміни зобов'язання органу ПФУ здійснити виплату на стягнення такої виплати, не врахував відмінності між обраним судом у рішенні на підставі статті 162 КАС способом захисту порушеного права і способом виконання судового рішення, внаслідок чого змінив постанову суду по суті за відсутності на це процесуальних повноважень та передбачених статтею 263 КАС підстав.

Заслухавши пояснення представників відділу ДВС, ДВС та ПФУ, перевіrivши наведені у заяві доводи, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку про неоднакове застосування судом касаційної інстанції статті 263 КАС при вирішенні питання щодо зміни способу виконання рішення суду про зобов'язання органу ПФУ здійснити нарахування та провести виплату соціальної допомоги на стягнення такої виплати.

Усуваючи розбіжності у застосуванні касаційним судом вищезазначеної норми матеріального права, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України виходить із такого.

Як і в цивільному судочинстві, поняття способів захисту прав, свобод та інтересів особи в адміністративному судочинстві охоплюється визначеним законом механізмом матеріально-правових засобів здійснення охорони цих прав, свобод та інтересів, що приводиться в дію за рішенням суду у разі їх порушення чи реальної небезпеки такого порушення. Стаття 263 КАС містить не тільки механізм процесуальної процедури розгляду питань зміни чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення, а й підстави для розгляду цих питань. Оскільки ці підстави є матеріально-правовими, то їх слід розглядати у сукупності з положеннями статей 105 та 162 КАС, які визначають зміст способів захисту порушеного права в адміністративному судочинстві.

Згідно з частиною четвертою статті 105 КАС адміністративний позов може містити як вимоги про зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень прийняти рішення або вчинити певні дії, так і стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю.

За правилами частин першої, другої статті 162 КАС у разі задоволення адміністративного позову суд може прийняти постанову про: 1) визнання протиправними рішення суб'єкта владних повноважень чи окремих його положень, дій чи бездіяльності і про скасування або визнання нечинним рішення чи окремих його положень, про поворот виконання цього рішення чи окремих його положень із зазначенням способу його здійснення; 2) зобов'язання відповідача вчинити певні дії; 3) зобов'язання відповідача утриматися від вчинення певних дій; 4) стягнення з відповідача коштів; 5) тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян; 6) примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян; 7) примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України; 8) визнання наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень. Суд може прийняти іншу постанову, яка б гарантувала дотримання і захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Стаття 124 Конституції України та стаття 14 КАС встановлюють, що судові рішення, зокрема постанови та ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Статтею 263 КАС передбачено, що за наявності обставин, що ускладнюють виконання судового рішення (відсутність коштів на рахунку, відсутність присудженого майна в натурі, стихійне лихо тощо), державний виконавець може звернутися до адміністративного суду першої інстанції, незалежно від того, суд якої інстанції видав виконавчий лист, що видав виконавчий лист, із поданням, а особа, яка бере участь у справі, та сторона виконавчого провадження – із заявою про відстрочення або розстрочення виконання, зміну чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення.

Під зміною способу і порядку виконання рішення слід розуміти прийняття судом нових заходів для реалізації рішення у разі неможливості його виконання у встановленими раніше порядку і способом. Змінюючи спосіб і порядок виконання судового рішення, суд не може змінювати останнє по суті.

Суди встановили, що Новоград-Волинський міськрайонний суд Житомирської області постановою від 30 травня 2011 року зобов'язав управління ПФУ здійснити нарахування та провести виплату Рибак В.О. щомісячної соціальної допомоги у розмірі 30 відсотків мінімальної пенсії за віком, визначеної частиною першою статті 28 Закону № 1058-IV, за період з 11 жовтня 2010 року по 11 квітня 2011 року. На виконання зазначеної постанови управління ПФУ здійснило нарахування Рибак В.О. соціальної допомоги у сумі 1042 грн 8 коп. Зазначена сума на час звернення відділу ДВС до суду не виплачена у зв'язку з ненадходженням до ПФУ відповідних коштів із державного бюджету.

Встановлені судами обставини не дають підстав для висновку про неможливість виконання судового рішення, що відповідно до статті 263 КАС було б підставою для зміни способу і порядку його виконання, адже виплата нарахованих сум соціальної допомоги буде здійснена управлінням ПФУ після надходження відповідних сум із державного бюджету.

Посилання відділу ДВС на неможливість виконання рішення суду зобов'язального характеру щодо проведення соціальних виплат у зв'язку з відсутністю такого виду рішень у визначеному статтею 2 Закону України від 5 червня 2012 року № 4901-VI «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» переліку рішень, виконання яких гарантовано державою, не заслуговують на увагу, оскільки з огляду на положення статті 124 Конституції України та статті 14 КАС постанови в адміністративних справах, що набрали

законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України незалежно від обраного судом способу захисту порушеного права позивача (зобов'язання відповідача вчинити певні дії чи стягнення з нього коштів).

У справі, що розглядається, суд для відновлення права Рибак В.О. на щомісячну соціальну допомогу, передбачену Законом № 2195-IV, прийняв постанову про зобов'язання органу ПФУ нарахувати та виплатити соціальну допомогу в установленому законом розмірі, що відповідало заявленим у позові вимогам. Розрахунок суми належної Рибак В.О. соціальної допомоги за спірний період судами не здійснювався, тому, змінивши спосіб виконання такої постанови із зобов'язання виплатити зазначену допомогу на стягнення конкретної суми цієї допомоги, суд змінив постанову по суті, вийшовши при цьому за межі позовних вимог та вирішивши питання, що не були предметом дослідження судами всіх інстанцій при розгляді справи.

Ураховуючи викладене, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що зміна на підставі статті 263 КАС способу і порядку виконання судового рішення не передбачає зміни обраного судом відповідно до статті 162 КАС при ухваленні рішення способу відновлення порушеного права. Отже, зміна способу і порядку виконання рішення суду про зобов'язання органу ПФУ здійснити виплату із зобов'язання на стягнення такої виплати є незаконною.

Таким чином, висновок суду касаційної інстанції у справі, що розглядається, не ґрунтується на правильному застосуванні норм матеріального права, тому ухвала Вищого адміністративного суду України від 22 травня 2014 року відповідно до частини другої статті 243 КАС підлягає скасуванню, ухвала Житомирського апеляційного адміністративного суду від 24 березня 2014 року – залишенню в силі.

Керуючись статтями 241–243 Кодексу адміністративного судочинства України, колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

Заяву управління Пенсійного фонду України в м. Новограді-Волинському та Новоград-Волинському районі Житомирської області задовольнити частково.

Ухвалу Вищого адміністративного суду України від 22 травня 2014 року скасувати, ухвалу Житомирського апеляційного адміністративного суду від 24 березня 2014 року залишити в силі.

Постанова є остаточною і оскарженню не підлягає, крім випадку, встановленого пунктом 2 частини першої статті 237 Кодексу адміністративного судочинства України.

Головуючий

В.В. Кривенко

Судді:

М.І. Гриців

М.Б. Гусак

О.А. Коротких

О.В. Кривенда

В.Л. Маринченко

П.В. Панталієнко

О.Б. Прокопенко

І.Л. Самсін

О.О. Терлецький